

Att stöta på hinder i religionsundervisning

En litteraturstudie om problematik och
förbättringsförslag för lärare och lärarstudenter

Emma Andersson, Emma Nilsson

Examensarbete 1 15 hp

Halmstad 2016-03-15

Titel	Att stöta på hinder i religionsundervisning - <i>En litteraturstudie om problematik och förbättringsförslag för lärare och lärarstudenter.</i>
Författare	Emma Andersson & Emma Nilsson
Sektion	Akademien för lärande, humaniora och samhälle
Handledare	Ole Olsson & Åsa Bengtsson
Nyckelord	Didaktik, problematik, religion och religionsundervisning
Sammanfattning	<p>Mångkulturella samhället växer större och större i Sverige och detta medför att lärare i skolor behöver anpassa sig efter elevers olika religiösa bakgrunder. En utmaning kan vara att undervisa religionskunskap i en mångkulturell klass. Denna litteraturstudie har undersökt lärares och lärarstudenters problematik i religionsundervisning. Syftet med studien var att kartlägga tidigare forskning om problematik inom religionsundervisning och även förslag på hur denna problematik kan mötas. Åtta studier från USA, England, Norge och Sverige har analyserats. Problematiken som lyfts fram är lärares bristande kunskaper och förhållningssätt, osäkerhet, tidsfördelning och hur lärare ska förhålla sig neutrala. Studien lyfter även fram olika förslag för hur religionsundervisningen kan förbättras. Förslagen är att lärare kan variera arbetssätt och undervisningsformer, gå på studiebesök, bjuda in gäster samt att lärares material kan behövas kompletteras. Det som också lyfts fram är att lärarutbildningarna behöver förbättras genom att ge lärarstudenter vetenskaplig grund att stå på och möjlighet till att få beprövade erfarenheter. Vidare forskning inom detta område krävs, eftersom det saknas studier kopplade till dagens läroplan, Lgr 11. Forskning inom religionsundervisningen i årskurs 4-6 saknas och därför är detta något att forska vidare inom.</p>

Förord

Tack för att du tar dig tid att läsa vår litteraturstudie och vi hoppas att du får en minnesvärd läsning. Vi som har skrivit denna studie heter Emma Andersson och Emma Nilsson. Vi studerar på Grundskoleläraryrket åk 4-6 på Högskolan i Halmstad.

Religionsundervisning är något som har intresserat oss på lärarutbildningen och har präglat denna litteraturstudie.

Vi vill tacka Göteborgs universitet som tog emot oss med värme och lät oss läsa SO hos dem då Högskolan i Halmstad inte hade denna kurs tillgänglig. Efter denna kurs väcktes vårt intresse för ämnet religion och vi fick syn på vilka problem som lärare kan stöta på i sin undervisning. Vi vill tacka våra underbara vänner, familj och släkt som hjälpt och stöttat oss under mellandagarna med tips och idéer. Vi vill även tacka våra handledare som väglett oss genom detta för oss nya skrivande.

Detta examensarbete har vi skrivit tillsammans under hela processen. Sökningar på databaser har gjorts både individuellt och tillsammans, sedan har studierna lästs individuellt och sammanfattats. Därefter har vi läst varandras studier. Detta för att få två sammanfattningar av studierna, för att vara säkra på att vi inte har missat viktig kunskap.

Vänligen,
Emma och Emma

Innehållsförteckning

Inledning	1
<i>Problemformulering</i>	2
Syfte	2
Bakgrund	2
<i>Mångkulturellt klassrum</i>	2
<i>Bakgrund till religionsundervisning</i>	3
<i>Vad säger läroplanen?</i>	6
Metod	7
<i>Datainsamling</i>	7
<i>Databearbetning</i>	8
Resultat	9
<i>Tidsfördelning</i>	9
<i>Neutralt förhållningssätt</i>	10
<i>Lärares osäkerhet</i>	11
<i>Bristande kunskap och förhållningssätt</i>	12
<i>Förbättringsförslag</i>	14
Diskussion	15
<i>Metoddiskussion</i>	15
<i>Resultatdiskussion</i>	17
Konklusion och implikation	21
Referenser	23
Bilaga A- Sökhistorik	26
Bilaga B- Kategoriöversikt	27
Bilaga C:1- Artikelöversikt	28
Bilaga C:2- Artikelöversikt	29
Bilaga C:3- Artikelöversikt	30

Inledning

Det är måndag morgon och läraren tittar ut över klassen. Där sitter 20 elever med olika religioner, bakgrunder och livserfarenheter. En av eleverna har nyligen anlänt från Syrien och är muslim. En annan elev har vuxit upp i en svensk familj med en stark tro inom kristendomen. En elev som sitter längst bak i klassrummet är född i Sverige och hans familj är troende inom judendomen. Detta visar hur en klass i dagens skola kan vara sammansatt och är ett exempel som vi har mött under vår verksamhetsförlagda utbildning. Detta belyser att mångfalden och mångkulturaliteten har ökat i Sverige under senare år. Skolverket (2011, s. 7) kommenterar dagens mångkulturella skola:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där (Skolverket, 2011, s. 7).

Lahdenperä (1999, s. 52) menar att lärarkompetensen bör utvecklas inom den mångkulturella skolan, eftersom lärare ofta saknar utbildning för att möta och undervisa elever med olika religiösa bakgrunder. Det som krävs är att lärare ska utveckla sina kunskaper om hur undervisning kan bedrivas i en mångkulturell klass, samt att lärare anpassar undervisningen och arbetssättet efter klassens mångkulturella sammansättning. Löfstedt (2011, s. 10) lyfter fram att religionsundervisning är viktigt, då elever ska utveckla sin förståelse för sin egen religion och andra religioner. Ljungberg (2005, s. 111) belyser att undervisning i skolor ska upplysa om att religioner kan se olika ut, det finns inget rätt eller fel. Detta kan bidra till att elever får en förståelse och respekt för varandra.

Mångkulturaliteten i samhället har ökat och detta innebär att lärare måste anpassa sig efter elevers olika religioner och bakgrunder i skolan. Skolkommittén (1996, s. 27) belyser att lärare ska undervisa om olikheter och likheter mellan religioner. Detta kan bidra till att elever kan skapa en större förståelse och öppenhet för varandra. Sayed (2013, s. 1) visar att det har skett en förändring i Sverige de senaste 40-50 åren. Författaren beskriver att förändringen innebär ökad invandring från länder med annan religiös bakgrund än kristendom, vilket kan innebära en utmaning för lärare. Genom att samhället har förändrats medför detta också att lärare måste inta ett annat förhållningssätt inom ämnet religion. Lorentz (2009, s. 191) lyfter fram att det finns svårigheter med att vara religionslärare. En svårighet kan vara att lärare är rädda för att säga något som en elev kan tycka vara känsligt, vilket kan leda till att religionsämnet ses som svårt att undervisa i. Eftersom skolor har elever med olika religioner måste lärare anpassa sig efter detta. Även lärarstudenter behöver få kunskap om vilka utmaningar och vilka problemområden det kan finnas i

religionsundervisning. Vi som lärarstudenter har upplevt problematik med hur vi ska förhålla oss till elever med olika religiösa bakgrunder, samt hur religionsundervisning kan bedrivas i mångkulturella klasser. Vi har därför valt att inrikta oss på religionskunskap efter erfarenhet från VFU och lärarutbildning.

Problemformulering

Enligt läroplanen bör skolan ta tillvara på mångkulturen i undervisningen och lärare ska se de möjligheter som det innebär att ha elever med olika religiösa bakgrunder i klasser. Det kan finnas utmaningar i religionsundervisning som lärare och lärarstudenter kan stöta på. Frågan är hur vi som framtida lärare ska hantera problematiken inom ämnet religion och därför behöver vi veta vilka problem som kan uppstå i religionsundervisning.

Syfte

Syftet med denna litteraturstudie var att kartlägga tidigare forskning om problematik i religionsundervisning samt hur undervisningen kan utvecklas, för att elever ska vara förberedda på att delta i ett samhälle med många olika religioner.

Frågeställningar som detta arbete baserats på är:

- Vilka problem stöter lärare och lärarstudenter på i religionsundervisning, enligt aktuell forskning?
- Vilka förbättringsförslag i förhållande till problematik i religionsundervisning, framkommer av aktuell forskning?

Bakgrund

Bakgrundskapitlet är utformat med underrubriker som belyser forskning och litteratur om hur mångkulturen tar sig uttryck i klassrum, bakgrund till religionsundervisning och läroplanen i ämnet religion.

Mångkulturellt klassrum

Ljungberg (2005, s. 118) skriver att ordet mångkulturell ofta förknippas med "invandrarelever". Långström och Virta (2011, s. 114-118) beskriver att ordet mångkulturell innebär att det finns grupper med olika kulturella bakgrunder. De belyser även att elever ska känna en tillhörighet i grupper och samhället, oavsett religion och bakgrund. Skolverket (2011) menar att "Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där" (s. 7).

Lärare kan se mångkultur som en tillgång i klassrummen. Inom det mångkulturella klassrummet kan begreppet interkulturell användas. Lahdenperä (1999, s. 45) beskriver begreppet interkulturell som en kommunikation mellan människor med olika kulturella

bakgrunder. Lorentz (2009, s. 127-130) definierar att interkulturell pedagogik är en praktisk undervisningsform i en mångkulturell skola. Detta betyder att lärare ska ta hänsyn till elevers tidigare upplevelser och erfarenheter och anpassa undervisningen utifrån detta. Lärare kan använda sig av elevers olika religiösa bakgrunder som en tillgång i undervisningen. Skillnaden mellan begreppen mångkulturell och interkulturell är att mångkulturell fokuserar på relationen mellan människor och interkulturell pedagogik kan vara användbart i en mångkulturell skola.

Lahdenperä (2010, s. 26) framhåller att flera lärare är osäkra på hur arbetet ska utformas för elever med annan religiös bakgrund. Detta kan bidra till att elever får en stämpel att de är annorlunda eftersom lärare har skapat osäkerhet om religioner i undervisningen. Fridlund (2011, s. 14) beskriver dock att det mångkulturella samhället funnits under en längre tid i Sverige, men att det fortfarande finns utmaningar i lärares interkulturella undervisningssätt. Lahdenperä (2010) och Fridlund (2011) menar att det finns svårigheter med att bedriva undervisning i en mångkulturell klass, medan Ljungbergs (2005, s. 110) forskning lyfter fram en positiv bild av mångkultur. Författaren menar att undervisning i en mångkulturell klass kan skapa en större förståelse för olika kulturer. Detta kan även leda till att elever får en större förståelse för sig själva. Lgr 11 understryker: "Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana" (Skolverket, 2011, s. 8).

Bakgrund till religionsundervisning

Under denna rubrik presenteras tidigare forskning och litteratur med koppling till den förra läroplanen Lpo 94 och dagens läroplan Lgr 11. Detta för att se hur problematik i religionsundervisning har förändrats över tid.

Roos (2006, s. 10-11) belyser att religionsundervisning kan vara problematisk. En problematik kan vara att lärare saknar kunskap inom vissa delar av religionsämnet, till exempel om de heliga skrifterna. Denna okunskap kan bidra till att elever får felaktig kunskap eller att lärare väljer att undvika att undervisa inom detta område. Vidare lyfter författaren fram en annan problematik vad det gäller heliga skrifter. Det visade sig att många lärarstudenter inte har sett de heliga skrifterna inom olika religioner. Detta skapar osäkerhet hos studenter och kan bidra till att de känner oro inför att undervisa inom området. Ayers och Reid (2005, s.14) lyfter fram en annan problematik i lärares okunnighet om världsreligioner i USA. Det har skett många tragedier runt om i världen och det kan leda till att elever får fördomar om vissa religioner på grund av lärares okunnighet. Ett exempel där fördomar uppstod var efter terroristattacker mot World Trade Centers tvillingtorn den 11/9 i New York. Fördomar som uppstod var mot muslimer, då denna folkgrupp blev beskyldd för attacken. Detta i sin tur utgjorde att människor fick en annan syn på muslimer i allmänhet. Författarna menar att om lärare går in på fördjupad kunskap om religioner, kan detta bidra till att elever inte får dessa fördomar. Lärare undviker ofta undervisning om

världsreligioner trots att detta tar en stor plats i läroböcker. Ayers och Reid (2005) beskriver att detta kan vara en orsak till att lärare undviker ämnet för att de är rädda att delar av religionsämnet kan missuppfattas.

Livsfrågor är ett område som ska tas upp i religionsundervisningen enligt vår nya läroplan, Lgr 11. Löfstedt (2011) beskriver livsfrågor som ett område där frågor om livet tas upp. Det är existentiella frågor som kan ta upp funderingar som till exempel, om vad som händer efter döden och om vad som är rätt och fel. Författaren lyfter även fram att livsfrågor kan vara kontextuella, det vill säga att frågorna skiljer sig beroende på var man bor i världen och vilka ekonomiska förutsättningar som finns. En svensk kristen pojke kan ha helt andra funderingar angående livsfrågor än vad en muslimsk flicka som lever i krig har. Hartman (2000) beskriver att vissa lärare saknar kunskaper om ämnet religion och detta kan leda till en osäkerhet i undervisningen. Livsfrågor inom religionsämnet ska tas upp, men undviks ofta då lärare anser att det är föräldrars uppgift. Selander (1993, s. 56) lyfter fram att livsfrågor är viktigt att ta upp i undervisning då elever behöver få djupare kunskap inom detta område. Osäkerheten kan även bero på att lärare kan vara rädda för att påverka elever. Dock beskriver Furehed (2000, s. 138) att området livsfrågor kan "glömmas" bort. Orsaken till att livsfrågor undviks kan bero på lärares osäkerhet och elevers ointresse. Detta har lett till att lärare endast undervisar ytligt i en del av området livsfrågor eller att livsfrågor integrerats i övriga So-ämnen utan att få en egen plats i religionsämnet.

Det som många lärare kan se som ett annat problem i religionsundervisning är upplägget av lektioner. Skolinspektionen (2012, s. 13-14) belyser att många lärare har tidspress att hinna med religionsämnets alla områden. Detta bidrar till att lärare ofta utesluter några områden, som till exempel etik. En lösning på problemet kan vara att lärare arbetar tematiskt. Granskningen visar att om lärare arbetar tematiskt minskar stressen och detta kan leda till att lärare hinner med att planera och få mer tid till alla område i religionsundervisningen. Dock kan denna lektionsplanering kräva mer förberedelse och lärare kan behöva hitta eget material då läroböcker inte har tematiskt upplägg.

Hartman (2000, s. 244-250) beskriver att det finns andra svårigheter med att bedriva religionsundervisning för lärare. En problematik kan vara att det är svårt att tolka och uppfatta läroplaner. Författaren lyfter fram problematik med Lgr 80 där strukturen var oklar, vilket gjorde att lärare inte uppfattade målen för undervisningen. Furehed (2000, s. 133) påpekar att det även finns problematik i lärares material i religionsundervisning. Läroböcker och filmer kan skapa en felaktig bild av religioner som gör att materialet kan försvåra elevers förståelse. Detta kan leda till att lärares situation försvåras. Det finns ett problem med detta eftersom filmer kan skapa en negativ bild av vissa religioner. I läroböcker kan även religioner framstå som stereotypa och skapa en felaktig bild. Författaren menar därför att läroböcker behöver kompletteras, för att lärare ska kunna använda dessa i undervisningen och ge en rättvis bild av religionerna. Karlsson (2015, s. 36) lyfter fram att lärare ofta visar filmer i

undervisningen för att skapa variation av arbetssätt. Ett problem som kan uppstå är att lärare inte hinner se filmerna som visas för eleverna innan, vilket kan göra att de inte är förberedda för elevers kommentarer samt att innehållet kan vara olämpligt för undervisningsområdet.

Hartman (2000) framhåller en annan problematik som var aktuell under 60-talet. Det var elevers motivation för religionsundervisning. Orsaken till elevers låga motivation var att eleverna inte förstod målen med undervisningen, enligt författaren. Detta kan ha berott på att lärarna var otydliga med undervisningsmålen. Detta fortsatte även under 80-talet med ett fortsatt lågt elevintresse. Skolinspektionens (2012, s. 16) granskning framhåller att elevers intresse för religionskunskap är fortsatt svagt. Problematiken ligger i att lärare ofta glömmer bort att planera undervisning efter elevers intresse och erfarenhet. Oftast ligger lärares fokus på att undervisa om fakta istället för att elever själva ska få framföra sina åsikter och reflektera över dem.

För att möta problematiken i religionsundervisning, kan olika teorier användas av lärare för att förbättra undervisningen i religionsämnet. Thalén (2006, s. 107-108) beskriver en teori som lärare kan använda sig av i undervisningen och detta kan minska problematiken. Författaren lyfter fram två olika former: *absolut distans* och *antingen-eller-undervisning*. Den ena formen, *absolut distans*, innebär att lärare ska se religioner utifrån och inta ett neutralt förhållningssätt. Lärare ska alltså inte bli påverkade eller påverka på något sätt. Den andra formen, *antingen-eller-undervisning*, innebär att elever ska kunna ta ställning till olika religioner och vara mentalt förberedda för religionsundervisning. Däremot kan det finnas problem med hur lärare ska vara neutrala i undervisningen. Lorentz (2009, s. 191) beskriver lärares problematik inom det neutrala förhållningssättet i religionsundervisning. Författaren menar att det kan se olika ut beroende på vilken lärare och skola det handlar om, men att lärare ofta sitter i en komplicerad sits när det kommer till att vara neutrala i undervisningen. Vidare visar Skolinspektionens¹ (2012, s. 18) granskning att lärare ofta påverkar elever med sina egna åsikter.

Almén (2000, s. 192) framhåller en annan teori som kan vara en lösning på ett annat problem, nämligen lärares tidspress i religionsundervisningen. Författaren lyfter fram tre didaktiska frågeställningar som lärare kan ha i åtanke i sin lektionsplanering, som även kan minska lärares stress i religionsundervisning. Den ena frågeställningen tar upp frågan "**Vad**", vilket innebär att lärare ska välja ut vad det är hen ska undervisa om. "**Hur**", presenterar de olika arbetssätten och knyter an till elevers erfarenheter och tidigare kunskaper. Den tredje och sista frågeställningen är "**Varför**", som beskriver meningen med undervisningen och vilka mål lärare ska grunda lektionsplaneringen på. Dessa frågeställningar ökar lärares medvetenhet och mening med sin undervisning som kan vara ett stöd för lektioners upplägg.

¹ Skolinspektionen är en myndighet som gör granskningar över Sveriges skolor. Denna granskning baseras på gymnasieskolan. (www.skolinspektionen.se)

Hartman (2000, s. 241-242) styrker dessa frågeställningar och förklarar dem som grundande för undervisningen. Författaren tillägger även frågan ”**Vem**”, som beskrivs att lärare ska anpassa undervisningen efter mottagaren, i detta fall elever.

Istället för att lärare kan använda sig av teorier, kan även andra arbetssätt och undervisningsformer användas för att möta problematik i religionsundervisning. Ett förslag till att lösa en del av problematiken i religionsundervisning är att elever får möta andra religioner genom, till exempel studiebesök. Detta innebär att elever kan få en annan förståelse och bredare kunskap om olika religioner. Däremot finns det risker med detta. De elever som inte identifierar sig med den specifika religionen som studiebesöket baseras på, kan se detta som främmande och kan i sin tur leda till att utanförskap uppstår. Detta skapar osäkerhet hos lärare, då denna situation kan vara svår att bemöta (Furenhed, 2000, s. 132). Karlsson (2015, s. 66-67) ger som förslag att lärare ska bjuda in personer som kan berätta om sin religion på ett levande och intresseväckande sätt. Detta kan vara till hjälp för lärare som är osäkra över sina kunskaper om vissa religioner. Dock är det viktigt att gästerna kan berätta djupgående om religioner på ett intresseväckande sätt och inte ta några personliga ställningstagande som kan påverka elever. Det är trots allt lärare som bär ansvaret för elevers undervisning och att studiebesöket ska fungera på ett hållbart sätt.

Vad säger läroplanen?

Under denna rubrik belyser vi mål och kunskapskrav från dagens läroplan, Lgr 11. Syftet med att beskriva mål och kunskapskrav är för att få syn på hur läroplanen ser ut i ämnet religion och vad lärare ska ta hänsyn till i sin lektionsplanering för elever i årskurs 4-6.

Lgr 11 är dagens läroplan där mångkulturen tas upp: ”I dagens samhälle, som är präglad av mångfald, är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan människor” (Skolverket, 2011, s. 187). Lgr 11 framhåller att alla världsreligioner ska lyftas fram i undervisningen och att elever ska få kunskap om dessa. Detta innebär att de ska få veta hur religioner är uppbyggda och få se det ur ett annat perspektiv än vad de är vana vid. Skolverket (2011, s. 187) beskriver att undervisningen ska lägga fokus på den kristna traditionen och hur utvecklingen har påverkat Sverige under längre tid. Skolverket (2011) belyser även att ”Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell” (s.7). Franck (2013) framhåller att lärare inte ska ta ställning till en religion, utan undervisa om alla religioner på ett rättvist och neutralt sätt. Löfstedt (2011) beskriver att undervisningen förr var konfessionell i Sverige. Kristendomen dominerade skolarbetet, inte bara i religionsundervisningen utan övergripande i alla skolämnen. År 1962 blev den svenska skolan icke konfessionell, vilket innebar att alla religioner skulle vara en del av undervisningen. Undervisningen skulle vara objektiv och lärare fick inte på något sätt påverka eleverna med sin personliga tro.

Bedömning av elever inom religionsämnet sker genom att elever ska förstå vilken roll

religioner har för olika människor. Elever ska visa kunskaper om världsreligioner och kunna visa samband mellan dem. De ska veta vilken betydelse kristendomen har haft för Sverige samt få kunskaper om högtider och traditioner inom kristendomen. Elever ska även kunna resonera om livsfrågor och vad religioner kan betyda för andra människor (Skolverket, 2011, s. 203).

Metod

I detta metodkapitel beskrivs metoden som vi används oss av för att genomföra en systematisk litteraturstudie. Eriksson Barajas, Forsberg & Wengström (2013, s. 26-27) belyser vikten av noga utvalda studier som skapar en grund för resultatet. Författarna lyfter fram olika kriterier som ska finnas med i en systematisk litteraturstudie. Det som ingår är beskrivande av kriterier och metoder för sökning. Det ska även finnas med ett urval av artiklar som också ska vara noga granskade. I denna studie har ämnet religionskunskap utgjort ett urval för artiklarna.

Datainsamling

Datainsamlingen är baserad på våra frågeställningar. Vi började med att fokusera på problematik i undervisning om världsreligioner och sökte studier därefter. Eftersom sökträffarna inte visade något direkt resultat inom området, valde vi att utöka problemområdet till alla problem inom religionsundervisning. De sökord som skapades utifrån frågeställningarna var de svenska orden: *religionsundervisning*, *didaktik*, *religion* och *dilemma*. För att utöka sökningarna översattes de svenska orden till engelska: *religious education*, *religion*, *teaching about religion*, *teaching religion* och *dilemma*. Begreppet livsfrågor har använts i bakgrundsavsnittet, men har inte valts som ett sökord då vi anser att det hade styrt vårt problemområde till ett specifikt problem. Huvudfokus i detta arbete var att få syn på den allmänna problematiken i religionsämnet och inte enbart området livsfrågor. För att få fram granskat material har vi använt oss av "peer-review". Enligt Eriksson Barajas et al. (2013, s. 62) betyder "peer-review" att de vetenskapliga artiklarna är granskade av minst två utomstående experter. De tittar på artikelns innehåll och kvalitet. Ett exempel på detta är sökningen som gjordes i databasen Eric där sökorden var *Teaching about religion*, detta gav 133 träffar. Därefter gjordes en begränsning genom att kryssa i "peer-review". Detta resulterade i 67 träffar. Efter att ha läst abstracten valdes fyra artiklar ut i urval 1. Efter en granskning med koppling till vår frågeställning i urval 2 valdes en artikel ut.

Sökstrategin som kan användas är *booleska operatorerna* som är "AND", "OR" och "NOT". Enligt Eriksson Barajas et al. (2013, s. 78-79) är detta en vanlig strategi att använda. Vi har valt att använda oss av "AND" i en av våra sökningar. Eriksson Barajas et al. (2013, s. 78-79) beskriver ordet "AND" som en kombination av två sökord som gör att sökningen begränsas. Ett exempel på detta är sökningen som inleddes med ordet *religion*, vilket gav 10781 träffar.

Detta bidrog till att sökningen behövde begränsas och då valdes *religion AND dilemma*, detta gav 108 träffar. Sedan gjordes även begränsningen "peer-review" som gav 56 träffar.

En databas som använts i sökandet av artiklar är Eric, som är en databas med vetenskapliga artiklar. En annan databas som har använts är Libris där böcker och olika tidskrifter finns. Under sökningens gång har vi fått utesluta ett antal studier då de har haft en inriktning mot en specifik religion. Detta ansågs inte vara relevant då studierna var svåra att använda i samband med vår frågeställning som berör allmänna problem inom religionsundervisning. En annan databas som använts är Swepub, som är en svensk databas. Vi har även valt ut en studie genom manuell sökning. Eriksson Barajas et al. (2013, s. 74) beskriver att manuell sökning kan se ut på olika sätt. Vi har valt att använda oss av ett sätt, där referenslistor har studerats i andra avhandlingar och böcker. Denna metod valdes då vi ansåg att det var ett bra komplement till sökning i databaser och för att intressanta artiklar hittades i referenslistor som kunde vara relevanta till studien. Genom den manuella sökningen hittades en studie som berör vår frågeställning.

Här nedan finns en tabell som visar exempel på en sökning som använts i databasen Eric (se fullständig tabell i Bilaga A).

Tabell A: Sökhistorik

Datum	Databas	Sökord/avgränsning	Antal träffar	Urval 1	Urval 2
23/11	Eric	"Teaching religion"	65		
		Avgränsning 1: "Peer-review"	34	4	1

Databearbetning

Eriksson Barajas et al. (2013, s. 83, 118) beskriver hur en urvalsprocess kan gå till. En del av processen innebär att läsa titlar och abstracts på de träffar forskaren fått. Därefter görs det första urvalet genom att välja ut relevanta studier som överensstämmer med frågeställningen. Nästa steg är att göra en kvalitetsvärdering på kvantitativ och kvalitativ forskning. Genom att göra en kvalitetsvärdering värderas studierna utifrån forskarens granskning för att se om artikeln har bland annat syfte, metod och analys. I urval 1 valdes 30 artiklar ut efter att ha läsa alla abstract. Efter kvalitetsvärdering av de 30 artiklarna valdes sex artiklar ut i urval 2. Vi valde även ut en studie genom en manuell sökning.

Vi har valt att använda oss av både kvalitativa och kvantitativa avhandlingar i vår studie. Vi har även valt att använda oss av två litteraturstudier. Eriksson Barajas et al. (2013, s. 57-58) beskriver att både kvantitativa och kvalitativa avhandlingar kan användas i en studie, då de lyfter fram olika perspektiv. Detta är något vi tyckte var relevant för vår studie, eftersom

detta breddade utbudet av studier. Litteraturstudierna som använts har också bidragit till ett bredare resultat, som har varit ett komplement till våra andra vetenskapliga studier. Efter att vi sammanfattat de sju artiklar skapades kategorier som hade en koppling till varandra. Kategorierna hade ett samband mellan varandra som lyfte fram lärare och lärarstudenters olika problemområden i religionsundervisningen samt olika förbättringsförslag. Eftersom artikelutbudet behövde utökas gjordes en ny sökning på Swepub där ytterligare en studie valdes ut. Den var relevant för vår studie eftersom den besvarade en av våra frågeställningar och passade in under en kategori. Sammanlagt har åtta artiklar valts ut. Efter att ha läst alla artiklar hittades tydliga kategorier som artiklarna hade gemensamt: *tidsfördelning, neutralt förhållningssätt, lärares osäkerhet, bristande kunskap och förhållningssätt samt förbättringsförslag*. För att se kategoriöversikten gå till bilaga B. De första fyra kategorierna i resultatet berör vår första frågeställning som handlar om lärare och lärarstudenters problematik inom religionsämnet. Den sista kategorin svarar på vår andra frågeställning om hur undervisningen kan förbättras genom olika förslag.

Resultat

Här redovisas de artiklar som studien baseras på. De är uppdelade i olika kategorier för att tydliggöra resultatet. Först presenteras de olika problem som finns i religionsundervisning. Några problem som tas upp är hur lärare ska fördela tiden mellan de olika områden i ämnet religion och hur lärare ska förhålla sig neutrala i undervisning. Andra problem som kan uppstå är att lärare känner en osäkerhet för att undervisa om religion och att de saknar kunskap och har ett bristande förhållningssätt i religionsundervisning. Ett exempel på bristande förhållningssätt kan vara att lärare inte följer någon speciell teori för hur de ska bedriva undervisningen. Till sist presenteras de olika förslag som kan bidra till att religionsundervisning kan förbättras.

Tidsfördelning

Falkevall (2010) har undersökt samband mellan livsfrågor och religionsundervisning i Sverige. Syftet med studien var att belysa vikten av livsfrågor i religionskunskap och undersöka vilken roll livsfrågor har i undervisningen. Livsfrågor beskriver författaren som, till exempel frågor som berör rättvisa, döden och framtiden. Forskaren har intervjuat 13 lärare som var verksamma på lärarutbildningen och som hade fokus på didaktik. De lärare som valdes ut var bosatta på åtta olika platser i Sverige. Resultatet visar att lärare uppfattade ett problem om huruvida de skulle ta upp områden som politik och samhälle i samband med religionsämnet eller om undervisningen ska baseras mer på livsfrågor. Det fanns en problematik med hur lärare ska fördela tiden mellan de olika delarna och hur personligt det ska vara. Lärarna beskrev att undervisningen ibland behöver gå in i ett omvärldsperspektiv, alltså att lärare går in på fördjupad kunskap om olika händelser i samhället och i världen. Detta fanns dock inte med i läroplanen enligt lärarna. Vissa av lärarna menade att de inte hann med fördjupad kunskap i religionsundervisningen. En av lärarna lyfte även fram att livsfrågor och etik togs upp för lite i undervisningen, trots att detta var en del i läroplanen. Orsaken till detta var att

lärarna hellre undervisade i de områden som var enklare och mer motiverande för dem själva.

Till skillnad från Falkevall (2010) som har gjort intervjuer med lärare i Sverige har Dever, Whitaker och Byrnes (2001) gjort sin studie i USA. Författarna har använt sig av två andra studier som en ram och utifrån dem lyft fram förslag och riktlinjer för religionsundervisning på förskolor till de högre årskurserna. Studiens syfte var att ge förslag på hur religionsundervisning kan förbättras. Studierna som har undersökts belyser hur viktig religionsundervisning är i skolan och hur den eventuellt kan hjälpa elever att förstå sin egen religion i samband med andras. Resultatet i Devers et al. (2001) studie visar att undervisningen fokuserade mycket på de kristna traditionerna, då lärarna såg detta som det enklaste området att undervisa om. Författarna menar att alla religioner bör ta lika stor plats och främja alla elevers olika religiösa bakgrunder.

Ytterligare en studie som lyfter fram problematik med tidsfördelning är Hagesæther och Sandsmarks (2006) studie. De har undersökt lärare, föräldrar och elevers erfarenheter i samband med den norska läroplanen i det nya religionsämnet. Skolor i Norge hade ämnet kristendomskunskap fram till år 1997. Därefter förnyades läroplanen och ämnet breddades till religionskunskap. I det nya ämnet skulle elever lära sig om kristendom, andra religioner samt andra delar som, till exempel livsfrågor. Studien är en utvärdering av hur det nya ämnet har fungerat i skolorna, vars syfte var att ta reda på hur religionsundervisningen bedrevs och hur elever och föräldrar upplevde förändringen. Studien baseras på intervjuer och enkäter med både elever, föräldrar och religionslärare. Resultatet med studien visar att lärarna undervisade 50 % om kristendom, 20 % om etik och filosofi och 23 % om andra religioner. Författarna beskriver att den bakomliggande orsaken till detta var att innehållet i läroplanen var brett och därför var det svårt att undervisa i alla områden inom religionsundervisning. Läroplanen hade inte heller några tydliga riktlinjer för hur mycket utrymme varje område i religionsämnet skulle få. Det fanns en skillnad i hur mycket lärarna valde att undervisa om andra religioner och några lärare valde att inte undervisa om kristendom under ett år.

Neutralt förhållningssätt

McCreerys (2005) artikel beskriver lärarstudenters problematik i religionsämnet i England. Studien grundar sig på tre grupper av lärarstudenter som svarade på enkäter, där 71 studenter deltog. Syftet med studien var att undersöka studenters attityd och känslor för religionsundervisning. McCreerys (2005) studie resulterar i att lärarstudenterna såg problematik med hur sin egna religiösa tro kunde påverka religionsundervisningen. Några av studenterna var medvetna om att deras egen religion har påverkat undervisningen på ett negativt sätt. Med negativt sätt menar författaren att de väger in egna religiösa tankar som kan påverka elevernas uppfattning om en viss religion. Det som lyfts fram är att studenterna inte tyckte att undervisningen borde påverkas negativt av deras personliga religiösa tro men

att elever samtidigt skulle få ett annat perspektiv genom förståelsen för andras religiösa bakgrunder. Studien visar att 17 % av de 71 studenterna hade olika farhågor inför religionsundervisningen. Studenterna upplevde att det var svårt att hålla sig neutrala, att inte påverka elever negativt samt att inte förolämpa elever med annan religiös tro. Även Dever et al. (2001) beskriver lärares problematik med att vara neutrala i religionsundervisning. Att vara neutral i sitt förhållningssätt är något som bör vara självklart, enligt lärarna. Studien pekar dock på att detta är ett problem för lärarna i undersökningen, eftersom det visade sig att eleverna lätt blev påverkade på något sätt.

Lärares osäkerhet

I Stoltzfus och Reffels (2009) artikel var syftet att se hur attityden förändras för lärarstudenter i förhållande till religionsundervisning och att undersöka vilka problem som finns i religionsundervisning. Studien baseras på en fallstudie där en kurs har bedrivits för lärarstudenter i USA under 16 veckor, därefter har enkäter besvarats av studenterna. Kursen fokuserade på religionskunskap utifrån verkliga dilemman som används i fallstudier och berättelser. Kursen skulle även främja studenternas fantasi och uppskattning för olika religiösa perspektiv. Studiens resultat är att studenterna på högskolorna såg en problematik i religionsundervisningen. Resultatet lyfter fram att studenterna hade problem i uppfattningen om hur djup förståelse elever ska få för religionerna. Lärarstudenterna såg risker med att gå för djupt in på en religion eftersom det kunde leda till att de vägde in personliga värderingar i undervisningen. Detta bidrog till att studenterna såg ämnet religion som något jobbigt att undervisa i, eftersom de var osäkra på hur mycket de skulle undervisa om religionerna.

Till skillnad från Stoltzfus och Reffels (2009) studie som visar hur lärarstudenter såg på religionsundervisning, lyfter Purvinis Graves, Hynes och Hughes (2010) studie fram lärares uppfattningar om religionsundervisning. Studien baseras på en kvalitativ undersökning i USA. Syftet med studien var att undersöka hur lärare hanterar religionsundervisningen i skolor. Det var 26 lärare som deltog i intervjun, varav några var erfarna lärare, nyexaminerade lärare och några var pensionerade lärare. Studiens resultat visar att alla utom en av lärarna var osäkra och rädda för att undervisa i religionsämnet. Det som var orsaken till lärarnas osäkerhet var att de inte visste hur djupt om religionerna de fick undervisa, utan att det blev politiskt rätt. Detta bidrog till att vissa lärare tappade motivationen för religionsundervisningen, vilket i sin tur ledde till att lärare undvek vissa delar av ämnet religion. Purvinis Graves et al. (2010) lyfter fram att det råder förvirring och oklarheter bland lärarna hur de ska hantera religionsundervisningen i samband med lagar och politik. Lärarna kände sig osäkra på vilka lagar som gäller och är juridiskt rätt, vilket påverkade lärarnas syn på religionsundervisningen. Författarna menar att denna studie kan användas som underlag för hur lärare ser på religionsundervisning och att detta kan användas som kompetensutveckling för andra lärare i framtiden.

Purvinis Graves et al. (2010) lyfter fram hur djupt lärare ska undervisa i religionsämnet, medan Falkevall (2010) beskriver svårigheterna med religionsundervisning när den endast baseras på faktakunskaper. När lärarna endast undervisade om grundläggande fakta, fick eleverna ingen djup förståelse inom religionsämnet. Studiens resultat visar att undervisningen uppfattades som en yttre kunskap som bidrog till att lärare skapade ett objektiva förhållningssätt. Detta innebär att lärarna inte vågade gå in på djupare förståelse av religionerna, eftersom det lätt skapade egna värderingar och åsikter. Däremot beskriver intervjuarna att lärare har rätt att uttrycka sin åsikt i vissa situationer för att markera rätt och fel då skolan har ett fostrandeuppdrag. Falkevall (2010) lyfter fram att det är viktigt att elever ska kunna se samband mellan kunskaper och vardagen de lever i. Om elever inte får djupare kunskap om religioner kan de heller inte utvecklas individuellt. Lärarnas problematik var att få elever att se samband mellan kunskap och vardag och att inte enbart fokusera på yttre kunskaper inom religionsundervisning.

Bristande kunskap och förhållningssätt

Passe och Willox (2009) studie sammanställer vad andra forskare har undersökt om problematiken för lärare i religionsundervisningen. Syftet med studien var att undersöka vad det finns för problematik i religionsundervisning och varför det förekommer oklarheter i religionsämnet på skolor i USA. Resultatet av studien visar att problemet som fanns i religionsundervisningen för lärarna var att undervisa om världsreligioner. Studien lyfter fram att lärare som jobbar i grundskolan ofta har en tendens att hoppa över vissa delar av religionsämnet. Resultatet i Passe och Willox (2009) studie visar vidare att de flesta lärarna inte hade någon grundkunskap om världsreligioner, vilket kunde leda till att området undveks i vissa fall. Lärarna saknade fördjupad förståelse om religioner och hur de skulle förhålla sig till djupa frågor. Författarna menar att lärare inte är redo för att undervisa om religioner. Lärares okunnighet kan resultera i att elever får felaktig kunskap samt att elever kan påverkas av lärares fördomar och missuppfattningar.

Till skillnad från Passe och Willox (2009) som lyfter fram lärarnas problematik, belyser McCreery (2005) lärarstudenters problematik. Studiens resultat visar att studenterna inte hade tillräckliga kunskaper om de olika religionerna, till exempel inom området religiösa traditioner. Riskerna som följs av bristande kunskap är att vissa delar i religionsämnet glöms bort eller att missuppfattningar uppstår. Det som även tas upp är att studenterna inte lägger så stor vikt på att få en förståelse för elevernas olika kulturella bakgrunder. Detta kan bidra till att eleverna påverkas negativt eftersom lärarna inte har förståelse för elevernas religiösa bakgrunder. Resultatet visar att 19 av 71 studenter kände farhågor för att undervisa i religionskunskap i framtiden, detta för att de kände att de inte hade tillräckliga kunskaper inom ämnet. I Purvinis Graves et al. (2010) studie beskriver de problematiken med lärarnas osäkerhet, detta för att de har bristande kunskaper om vad som ska undervisas om i religionsundervisningen i förhållande till lagar och politik. Författarna anser att undervisningen borde främja eleverna till att få en förståelse och öppenhet för alla

religioner, men att detta inte förekom på grund av lärarnas osäkerhet om kunskaperna i ämnet.

Stoltzfus och Reffels (2009) studie visar att det fanns okunskap i en specifik del av ämnet religion, som rör religiösa traditioner. Studiens resultat visar även att det fanns en rädsla för att lärarna skulle påverka eleverna negativt. Detta kunde leda till att lärarna inte ville undervisa i religionskunskap. Till skillnad från Stoltzfus och Reffel (2009), som beskriver problematiken inom traditionerna i religionsundervisningen, beskriver Dever et al. (2001) en annan problematik som kan vara förknippad med de olika högtiderna. Det som sågs som kränkande för eleverna var ofta rollspel i samband med undervisning om högtider. Detta berodde på att lärarna lärde ut fel kunskap om högtiderna som ledde till att eleverna kunde känna sig kränkta. Författarna menar att detta innebär att läraren bör undvika, till exempel rollspel i klassrummet, då kunskaper om högtider kan missuppfattas och ses som kränkande av eleverna.

Tidigare studier undersöker allmänna problem inom religionsundervisningen, medan Dalevi och Niemis (2015) studie lyfter fram didaktiska problem för lärare. Syftet med studien var att belysa begreppet didaktik och att undersöka hur didaktiken ser ut i religionsundervisningen i Sverige. Detta är en kvalitativ studie där tre personer blev intervjuade. De personer som blev intervjuade är en lärare som har lång erfarenhet av religionsundervisning på gymnasienivå och två är lärarstudenter. Lärarna fick frågan om vad didaktik är i samband med religionsundervisning. Resultatet visar att läraren och lärarstudenterna inte hade någon tydlig bild av hur stor roll förhållningssätt hade för didaktik. Lärarna följde inte någon didaktisk teori för hur de skulle bedriva undervisningen. Författarna beskriver att nya metoder och didaktiska perspektiv bör finnas för lärarna och att de saknade didaktiskt ordförråd. Problemet är dock att lärarna inte kan eller vet hur de ska använda metoderna i religionsundervisningen. I studien tas den tyska religionsundervisningen upp och belyser att de har ett annat arbetssätt när det kommer till didaktiken. Tyskland har ett annat didaktiskt språk och fler didaktiska verktyg som kan vara till användning i undervisningen.

Dalevi och Niemi (2015) lyfter fram aspekten om livsfrågor i den svenska skolan. I resultatet belyste lärarstudenterna att livsfrågor var en stor del av religionsundervisningen. Författarna menar att livsfrågor inte bör ha huvudfokus i undervisningen, då detta bara är en liten del av dagens läroplan. Falkevall (2010) ser dock livsfrågor som ett stort ämne i skolan. Det som lyfts fram i resultatet är att lärarna inte var förberedda på hur området skulle undervisas. Som lärare är det viktigt att kunna undervisa om livsfrågor och vara väl förberedd samt att veta vilka livsfrågor som är viktiga att ta upp. Det är även viktigt att vara förberedd på vilka frågor som kan lyftas av eleverna. Intervjun belyser dock vikten av livsfrågorna och hur detta kan bidra till en positiv undervisning.

Förbättringsförslag

Dever et al. (2001) lyfter fram vad lärare måste tänka på i religionsundervisning med elever i de lägre årskurserna. Eftersom yngre barn inte har så mycket erfarenhet av religioner och har lättare för att bli påverkade av vuxna, betyder detta att lärare måste ha en noggrannhet med och vad de undervisar om. Lärare ska inte ta parti för en viss religion utan måste hålla sig neutrala i religionsundervisningen. Författarna beskriver olika förslag som kan främja elevers förståelse i religionsundervisning. Lärare kan använda sig av bilder, studiebesök, berättelser och att bjuda in gäster. Detta gör att eleverna får en bredare förståelse för religioner. Författarna framhåller också vikten av att undervisa om likheter och skillnader mellan religionerna. Genom att använda sig av material så som böcker och texter, kan detta ge ett bra underlag för diskussioner som visar likheter och skillnader mellan religionerna.

Dever et al. (2001) beskriver även att ytlig kunskap om religioner lätt blir ointressant för elever i de högre åldrarna. Genom att endast prata om likheter och skillnader mellan religioner, kan detta bidra till att elevers motivation sänks. En orsak till att eleverna kan tappa intresse för området är om lärare undervisar ytligt om skillnader och likheter istället för att använda sig av intresseväckande arbetssätt. Förslag för att förhindra detta kan vara att elever ska få mer undervisning om religioners symboler, heliga skrifter och heliga platser. Detta kan skapa intressanta och djupa diskussioner som bidrar till ett större intresse hos elever. En annan lösning på problemet kan vara att gå på studiebesök som gör att elever får ett annat perspektiv på religionerna.

Till skillnad från Dever et al. (2001) som beskriver att lärare kan använda sig av intresseväckande arbetssätt i religionsundervisningen, lyfter Passe och Willox (2009) fram att innehållet i den amerikanska läroplanen ses som ett problem för lärare i USA. Orsaken till att innehållet i läroplanen sågs som problematiskt var för att lärarna saknade kompetens i hur de skulle undervisa innehållet på ett användbart sätt. Ett förslag är att läroplanen ska presenteras och förtydligas på skolor, så att lärare skapar motivation till att undervisa och förstå innehållet i läroplanen inom ämnet. Lärare behöver ökade grundkunskaper om religioner då det tidigare i studien lyfts fram att lärarna saknar kompetens inom detta. Författarna ger ett förslag att lärare ska gå utbildningar för att utveckla sina kunskaper och förhållningssätt i samband med religionsundervisning.

Tidigare har problematiken om livsfrågor tagits upp. Falkevall (2010) beskriver en annan problematik om vad som ska tas upp inom området och hur detta kan genomföras. Författaren beskriver olika förslag som kan användas i samband med livsfrågor. Lärare kan med hjälp av bilder, planscher och texter få ett stöd i undervisningen i området livsfrågor. En viktig faktor för att ämnet ska vara intressant och lättare för läraren att undervisa om, är att livsfrågorna som tas upp är aktuella och ska vara möjliga för eleverna att besvara med koppling till tidigare erfarenheter.

McCreery (2005) beskriver hur lärarutbildningen i England behöver utvecklas inom religionsundervisningen för att lärarstudenter ska bli bättre på att undervisa i ämnet religion. Studenter behöver få större möjligheter att reflektera över sina egna religiösa erfarenheter och få förståelse för hur detta kan påverka deras förhållningssätt i religionsundervisningen. Studenter behöver få diskutera religioner tillsammans med andra studenter med olika religiösa bakgrunder. Detta kan skapa en större förståelse om religionerna. Studenternas motivation måste även höjas för religionsundervisningen då studenters låga intresse kan påverka undervisningen negativt. Lärarna på lärarutbildningarna måste sprida mer glädje och engagemang inom religionsämnet som kan leda till ökad motivation hos studenterna.

Stoltzfus och Reffel (2009) lyfter fram andra förslag för studenter på lärarutbildningar i USA. Genom att studenter får mer kunskap om religioner och ta del av grupparbeten med fallstudier och redovisningar, kan detta skapa djupare kunskap om studenternas attityd och motivation för ämnet. Om studenterna själva får undersöka hur religionsundervisningen ser ut på skolor får de en bättre insikt som främjar en större förståelse för hur blivande lärare ska förhålla sig till religionsundervisningen. Författarna beskriver att dialoger har en viktig roll inom religionsundervisning för att kunna skapa en bra lärmiljö. De menar att både lärare, studenter och elever behöver ha en öppen dialog i klassrummet för att religionsundervisningen ska vara lärorik. Genom dialoger kan en del av fördomar, missförstånd och okunskap undvikas inom religionsämnet.

Sammanfattningsvis har alla studier lyft fram olika områden inom religionsundervisningens problematik. Problem som lärare och lärarstudenter har stött på är bristande kunskap och förhållningssätt (Passe & Willox, 2009, McCreery, 2005, Purvinis Graves et al. 2010, Stoltzfus & Reffel, 2009, Dever et al. 2001, Dalevi & Niemis, 2015, Falkevall, 2010). Ett annat problem som har uppstått är lärare och lärarstudenters osäkerhet (Stoltzfus & Reffel, 2009, Purvinis Graves et al. 2010, Falkevall, 2010), problem med tidsfördelning (Falkevall, 2010, Dever et al. 2001) samt att lärare och lärarstudenter har svårt att hålla sig neutrala i religionsundervisningen (Dever et al. 2001, McCreery, 2005). Det som även lyfts fram är förslag på hur lärare kan förbättra religionsundervisningen samt att lärarutbildningen i USA och England behöver utvecklas till det bättre (Passe & Willox, 2009, McCreery, 2005, Stoltzfus & Reffel, 2009, Dever et al. 2001, Falkevall, 2010).

Diskussion

I detta kapitel diskuteras den metod för urval av litteratur som använts i studien. Därefter följer en diskussion om resultatet.

Metoddiskussion

Nedan diskuteras tillvägagångssättet vid urval, insamling och bearbetning av data som samlats in. Diskussionen förs mot bakgrund av studiens frågeställning och syfte.

Till en början inleddes studien med en översikt över de områden som ansågs vara intressanta inom religionskunskap. Det område som låg i fokus var problem för lärare och utifrån det gjorde vi en sammanställning av sökorden. Först valde vi att undersöka vad det fanns för problematik inom världsreligionerna. Det fanns dock inte tillräckligt med studier inom detta område, därför breddades sökningen till allmänna problem inom religionsundervisning där vi använde oss av ord som *teaching religion* och *dilemma*. Sökningen inleddes med sökordet: *religionsundervisning*. Detta gav oss några artiklar att använda oss av, dock breddades sökningen med andra ord efter att ha granskat andra studiers nyckelord. Om andra sökord hade använts hade resultatet kunnat se annorlunda ut. När vi i början av arbetet spånade idéer sökte vi på ordet livsfrågor och ansåg att de rapporterna som fanns hade för mycket fokus på området livsfrågor, vilket vi inte ville ha i vårt arbete. Fokus i detta arbete är belysa allmänna problem för lärare/läroplaner och inte på ett specifikt område som livsfrågor. Att vi har med begreppet livsfrågor i arbetet ändå är för att det lyftes som ett problem i andra artiklar. Vi valde i detta läge att inte komplettera med nya sökningar, då vi ansåg att vi fick tillräckligt med kunskap om begreppet i utvalda artiklar som inte behövde utvecklas då det lätt hade kunnat ta över arbetets syfte. Vi valde sökordet dilemma efter rådfrågning med handledare och genom att söka på dilemma skulle man få mer allmänna problem inom ämnet. I efterhand så hade vi kunnat söka på både dilemma och livsfrågor, vilket hade kunnat leda till andra artiklar som kanske hade kunnat vara till användning i arbetet. Detta är något vi kommer ta med oss till nästa arbete och tänka på. Några av artiklarna som hittades var studier om läroplaner. Detta gjorde att frågeställningen ändrades till både lärare och studenter, eftersom detta sågs som aktuellt och relevant för studien. Sökningarna gjordes med en del begränsningar för att hitta studier som var inom ramen för frågeställningarna, dock hade andra begränsningar kunnat få fram andra relevanta artiklar.

Efter att ha sökt i databaser och gjort manuella sökningar valdes 30 artiklar ut i urval 1 och i urval 2 valdes åtta studier ut. Detta antal studier som valts ut i urval 2 är inte tillräckliga. För att få ett bredare och starkare resultat hade fler studier behövts. Efter en noga granskning framkom det att i en av studierna var det endast tre intervjuade personer och i en annan var det 15 personer. Vi är dock kritiska mot om det är tillräckligt antal personer som blivit intervjuade för att få ett tillförlitligt resultat. Om mer omfattande studier hade hittats som innefattat fler berörda personer, hade studien kunnat bli mer tillförlitlig. Studiers tillförlitlighet kan dock bero på flera faktorer och en av dem kan till exempel vara vilka frågor som ställts till intervjuarna, ålder och utbildningsnivå. Datamaterialet har varit samstämmigt, vilket har gjort att studien har visat på få olikheter inom områdena. De olikheter som framkommer är att studierna är från olika länder och olika år, vilket gör att olika läroplaner finns med i studierna. Detta innebär att studierna utgår från olika läroplaner och detta kan vara en bidragande faktor till att resultaten skiljer sig åt.

I sökningen har vi använt oss av olika databaser. Först låg fokus på att använda Eric där några lämpliga artiklar/avhandlingar valdes ut, som var internationella. En annan databas som användes var Libris. Detta gav inte så många relevanta resultat inom den svenska forskningen, dock valdes en studie ut. En annan databas som senare under studiens gång användes var Swepub, detta för att utöka artikelutbudet inom svensk forskning. En artikel valdes ut som var relevant för våra frågeställningar. De åtta artiklar som valts ut var två svenska, en engelsk, en norsk och fyra från USA. Artiklarna som gjorts i USA anses vara relevanta för att få en bredd inom området och kan även användas för att förbättra religionsundervisningen i de svenska skolorna. Vi hade gärna sett att fler svenska studier hade hittats då detta varit mer relevant, dock ställer vi oss kritiska till om inte artiklar från andra länder kan vara lika relevanta. Detta för att få idéer och användbara metoder som fungerar i andra länder. En svårighet är att andra länder har andra skolsystem vilket gör att det blir svårare att relatera till. I Sverige undervisar lärare *om* religioner, vilket kan benämnas som *icke-konfessionell* undervisning. Skolverket (2012) beskriver att detta innebär att lärare ska undervisa *om* religioner och inte *i* en religion. Jämfört med andra länder i Europa, som till exempel Tyskland, beskriver Ziebertz (2013) att undervisningen är *konfessionell*. Detta innebär att eleverna undervisas i den religion de utövar, dock får de också kunskaper om andra religioner. Detta kan vara en bidragande orsak till varför resultatet skiljer sig åt i vår studie, då undervisningen ser olika ut i olika länder beroende på om den är konfessionell eller icke konfessionell. Dock saknar vi kunskap om USA och England bedriver konfessionell eller icke konfessionell undervisning, vilket gör att detta inte kan diskuteras.

Fokus i början av studien var att hitta svar på frågeställningarna. Vi var inte så noga med att hitta metod i studierna förrän senare i processen. Detta är något som upptäcktes i urval 2 som skapat vissa problem, vilket har bidragit till nya sökningar. Detta har lett till att vissa studier inte har den kvalitet som önskas. Den bristande kvalitén, enligt oss, berodde på att det var korta studier som hade en otydlig struktur där syfte och metod var svår att urskilja. Studiernas resultat har dock varit användbara eftersom de svarat på våra frågeställningar. Efter urval 1 där 30 artiklar valdes ut sammanfattades studierna, istället för att först granska artiklarna. Om granskningen hade gjorts innan vi började sammanfatta studierna, hade resultatet kunnat se annorlunda ut beroende på vilka artiklar som valdes ut efter granskningen. Enligt Eriksson Barajas et al. (2013, s. 179-192) kan forskare använda sig av checklistor för att granska både kvantitativa och kvalitativa artiklar. Detta är något som vi inte har använt oss av, men som hade kunnat vara väsentligt att göra då granskningen blivit mer tillförlitlig. Dock har vi sett i efterhand att vi gjort våra granskningar på liknande sätt trots att checklistorna inte använts.

Resultatdiskussion

I detta kapitel diskuteras resultatet utifrån studiens syfte och frågeställningar som är att kartlägga aktuell forskning om problem inom religionsundervisning och förslag på hur

problematiken kan lösas. Fokus i denna studie ligger hos lärares och lärarstudenters syn på problemen i religionsundervisning.

Problematiken som vi har hittat i studierna berör olika områden inom religionsundervisning. Falkevall (2010) och Hagesæther och Sandsmarks (2006) studier belyser lärares problematik att fördela tiden inom de olika områdena i religionsämnet. Falkevall (2010) lyfter fram att orsaken till detta var för att några områden var enklare för lärare att undervisa i, medan Hagesæther och Sandsmark (2006) beskriver att ottydligheten i den norska läroplanen var en bidragande faktor till problematiken med att fördela tiden i religionsämnet. Skillnaden mellan dessa studier är att de är baserade på olika länders läroplaner, vilket kan vara faktor till studiernas olikheter. Dever et al. (2001) menar att lärarna valde ut de områden som kändes enklast att undervisa om, som i detta fall var kristna traditioner. I Sverige kan undervisningen inte endast baseras på kristna traditioner, vilket Lgr 11 styrker. Skolverket (2011) beskriver att eleverna ska få kunskap om kristendom, men även om andra världsreligioner. I en klass med mångkulturell sammansättning kan lärare ta användning av elever med olika religiösa bakgrunder för att få en intresseväckande undervisning. Ett exempel kan vara att en elev får berätta om sina traditioner som sedan kan diskuteras och jämföras. Dock behöver inte alla elever vara troende inom en religion, vilket inte lyfts fram i studierna som har använts i denna litteraturstudie. Detta är något som lärare ska vara beredda på och ta hänsyn till, då alla elever inte behöver vara troende inom en religion.

McCreerys (2005) studie har resulterat i att lärarstudenterna såg en annan problematik i hur lärarstudenternas religiösa bakgrunder påverkade eleverna. Studenterna tyckte att det var svårt att hålla sig neutrala och inte förolämpa elever som hade annan religiös bakgrund än dem själva. Studenterna ansåg att undervisningen inte skulle påverkas på något sätt av deras åsikter, men samtidigt ville de dela med sig av sina egna erfarenheter för att eleverna skulle få andra infallsvinklar. Dever et al. (2001) lyfter fram liknande resultat fast för verksamma lärare. Lärarna såg en problematik i hur de skulle kunna vara neutrala i religionsundervisningen utan att påverka eleverna. Skolinspektionen (2012) framhåller att denna problematik även finns i Sverige. Granskningen har visat att lärare har en viss tendens att påverka elever i religionsundervisning. Dock anser vi att det är viktigt att lärare finner sin neutralitet i religionsundervisning, speciellt eftersom klasserna ofta består av elever med olika religiösa bakgrunder. När lärare arbetar interkulturellt ska de vara öppna för alla elever oavsett religion och inte ta ställning. Vi ställer oss kritiska till att studenterna i McCreerys (2005) studie ville dela med sig av egna erfarenheter till eleverna. Om lärare eller studenter vill dela med sig av sin religiösa tro, måste hen lyfta fram att alla har rätt att tro på vad man vill och att det enbart är lärarens/studentens åsikt. Dock måste lärare och studenter förhålla sig till vad läroplanen framhåller, som till exempel att lärare ska förhålla sig neutrala (Skolverket, 2011).

Purvinis Graves et al. (2010) lyfter fram lärarnas problematik i hur djupt de ska undervisa om religioner, medan Stoltzfus och Reffel (2009) lyfter fram liknande problematik ur lärarstudenters perspektiv. Dock beskriver Purvinis Graves et al. (2010) att lärarnas problematik beror på ett politiskt problem då lärarna var osäkra på hur de skulle förhålla sig till lagar och politik i USA. Osäkerheten till hur djupt lärare ska gå i varje religion ses inte som ett lika stort problem i Sverige, då det står i läroplanen vad elever ska få för kunskaper och vad de ska bli bedömda på. Dock har vi som lärarstudenter också stött på denna problematik i hur djupgående undervisning som ska bedrivas inom religionsämnet, därför är vi kritiska till om läroplanen är tillräckligt tydlig.

Till skillnad från Stoltzfus och Reffel (2009) och Purvinis Graves et al. (2010) visar Falkevalls (2010) resultat av studien att lärarna i Sverige ofta fokuserade på den yttre kunskapen i religionsundervisningen. Genom att lärarna inte gick in på djupet om de olika religionerna, bidrog detta till att lärarna gick in i en objektiv roll. Dock ansåg lärarna att de fick uttrycka sina egna åsikter när detta krävdes i vissa situationer. Ett exempel på detta var där eleverna gick emot läroplanen vad det gällde normer och värderingar. Vidare visar Furenhed (2000) problematiken med ytlig religionsundervisning. Oftast väljer lärare att antingen undervisa ytlig kunskap om religioner eller att undvika en specifik religion i undervisningen. Ytlig kunskap betyder att lärare inte väljer att gå in på djupet om religioner i sin undervisning. Dock kan lärare i Sverige inte undvika en religion i undervisningen, eftersom det står i läroplanen att undervisningen ska vara icke-konfessionell. Detta innebär att lärare måste undervisa om alla religioner i skolan.

Ett annat problem som är framträdande i resultatet är lärarnas bristande kunskaper och förhållningssätt i religionsundervisningen. I Passe och Willoxs (2009) studie hade lärarna bristande kunskaper inom ett visst område, som var världsreligioner. Detta resulterade i en osäkerhet hos lärarna och kunde leda till att området undveks helt. Både lärarstudenterna (McCreery, 2005) och lärarna i USA (Purvinis Graves et al. 2010) lyfter fram att de inte har tillräckliga kunskaper i religionsämnet och var osäkra i sin lärarroll. Även Roos (2006) belyser lärares bristande kunskaper inom religionsämnet, till exempel om heliga skrifter. Detta kan bidra till att lärare väljer att undvika undervisning inom detta område. Vi anser att lärare måste vara väl pålästa om de olika religionerna, speciellt i en mångkulturell klass. Detta för att inte ge ut någon felaktig kunskap och inte riskera att säga något en elev kan tycka vara känsligt.

Hartman (2000) lyfter fram att området livsfrågor hade en tendens att undvikas för några år sedan, eftersom detta ansågs vara föräldrarnas uppgift i hemmet. Falkevalls (2010) resultat visar att livsfrågor bör ta stor plats i religionsämnet. Problematiken med detta var att lärarna inte visste hur de skulle förbereda sig inför vissa frågor som kunde tas upp av eleverna. Dalevi och Niemi (2015) ställer sig emot detta och argumenterar för att livsfrågor inte borde ha så stor plats i undervisningen. Dock diskuterar Dalevi och Niemi (2015) och Falkevall

(2010) utifrån två olika läroplaner och därför kan detta vara en bidragande faktor till skillnaderna i resultatet. Lgr 11 lyfter fram att livsfrågor ska finnas med i undervisningen och att elever ska få reflektera över dessa. Elever ska bli bedömda i hur de kan resonera kring livsfrågor i olika sammanhang (Skolverket, 2011, s. 203). Detta innebär att livsfrågor ska vara en del i undervisningen och att området inte får undvikas.

Furenhed (2000) beskriver de utmaningar som finns med läromedel i Sverige. Det som kan försvåra lärarens arbete kan vara att läroböcker och filmer lyfter fram en felaktig bild av religionerna, då de kan ses som stereotypa. Detta innebär att det finns risker med att basera sin undervisning på läroböcker och filmer utan att komplettera med annat material. Inga studier som använts i resultatet har lyft fram problematiken med läromedel i religionsundervisning. Vi ställer oss kritiska till detta då vi misstänkte att läromedel skulle tas upp som ännu ett problem i religionsundervisning. Vi anser att läromedel tar en stor plats i undervisningen och därför borde ifrågasättas. Det som dock har lyfts fram genom läromedelsanalys tidigare i utbildningen har visat på brister med läromedlens upplägg, bilder och bristande innehåll. Med detta vill vi säga att det krävs mer studier inom området och att lärare kan behöva komplettera sitt material.

Vår studie tar upp olika aspekter av förbättringsförslag i religionsundervisningen. Dever et al. (2001) belyser vikten av att lärarna kan använda sig av andra arbetsätt för att undervisningen ska bli varierad och höja elevernas motivation. Förslag på detta var att använda sig mer av studiebesök, gäster, bilder etc. Furenhed (2000) lyfter även fram att studiebesök är en relevant undervisningsform som kan bidra till att elever får en större kunskap inom de olika religionerna. Skillnaden mellan Dever et al. (2001) och Furenhed (2000) är att Furenhed (2000) beskriver att det finns en risk med studiebesök, då elever inte förstår betydelsen med besöket. Detta är lärarens ansvar att studiebesöket arrangeras och återkopplar besöket i undervisningen för att alla elever ska få möjlighet att reflektera.

Några teorier som inte har tagits upp i resultatet är Almén (2000) och Thaléns (2006) teorier. Almén (2000) beskriver teorin som kan vara ett stöd för lärarens upplägg av undervisningen och minska lärarens tidsbrist. Lärare kan använda sig av tre olika didaktiska frågeställningar som är "**Vad**", "**Hur**" och "**Varför**". Thalén (2006) beskriver en annan teori där två olika undervisningsformer lyfts fram, *absolut distans* och *antingen-eller-undervisning*. Vi ifrågasätter dock de två undervisningsformerna som Thalén (2006) beskriver, då vi anser att båda former bör finnas i undervisningen. I dagens mångkulturella skola anser vi att det är extra viktigt att hålla sig neutral i sin undervisning som Hartman (2000) tar upp. Det är även viktigt att låta eleverna diskutera olika religiösa frågor tillsammans, dock är det viktigt att belysa att det inte finns något rätt eller fel inom en religiös tro.

Det visade sig även utifrån studierna att lärarstudenter behövde få en bättre utbildning på lärarhögskolor i USA och England då det fanns brister i religionsundervisningen. Bristerna

som beskrevs var studenternas okunskaper om religioner, osäkerhet i religionsundervisning och de visste inte hur djupt de skulle undervisa om religioner. Både McCreery (2005) och Stoltzfus och Reffels (2009) studier beskriver att lärarutbildningarna behövde förbättras, som till exempel att studenterna ska få reflektera och diskutera religioner med varandra samt att de ska få mer kunskap om religioner. Vi anser att om lärarutbildningen förbättras och minskar studenternas osäkerhet, kan detta bidra till att de som framtida lärare inte stöter på samma problematik som beskrivs i resultatet. Studier om svenska lärarstudenter saknas, dock lyfter de svenska studierna fram problematiken hos verksamma lärare. Vi ställer oss då frågande till varför inte lärarutbildningar har blivit ifrågasatt, eftersom vi tror att problematik i religionsundervisning börjar redan där. Vi anser att om lärarutbildningar förbättras kan studenters motivation och attityd förändras till religionsundervisning. Om studenter blir trygga i sin lärarroll i ämnet religion, kan även tryggheten spridas till elever och framtida arbetskollegor.

Konklusion och implikation

Vår litteraturstudie belyser några problemområden som finns inom religionsundervisning. De problem som har lyfts fram i studierna är hur lärare och lärarstudenter ska hålla sig neutrala i undervisningen och att lärare ofta har bristande ämneskunskaper och förhållningssätt i ämnet religion. Det som också lyfts fram är lärares osäkerhet och lärares problematik med tidfördelningen inom de olika områdena i religionsundervisning. Studierna som valts ut i resultatdelen presenterar även olika förslag på hur lärare kan förbättra undervisningen i ämnet religion. Det som har lyfts fram är att lärare ska använda sig av olika arbetssätt och undervisningsformer för att variera undervisningen, för att skapa motivation hos elever och bidra till en djupare förståelse för religioner. Några av förslagen är att gå på studiebesök, bjuda in personer med kunskaper om en viss religion och att lärares material kan behöva kompletteras. Några av studiernas förslag är också att lärarstudenter behövde en vetenskaplig grund att stå på och beprövad erfarenhet, därför behövde lärarutbildningarna förbättras i USA och England. Studien har omfattat både forskning från Sverige och andra länder, vilket gör att läsaren kan se problematiken som finns i flera länder. De vetenskapliga artiklarna som använts i vår litteraturstudie innehåller lärares problematik inom religionsundervisningen som omfattar de lägre årskurserna upp till gymnasiet.

De kunskapsluckor som vi har kommit fram till är att det saknas forskning om lärares problematik i religionsundervisning inom årskurs 4-6 i Sverige. Vi har endast hittat en svensk aktuell studie som är kopplad till dagens läroplan. Forskning om problematik i religionsundervisning med koppling till dagens läroplan, Lgr 11 saknas och det är något vi anser är viktigt för att förbättra religionsundervisningen. Det saknas även forskning om lärarstudenters syn på religionskurser på högskolor i Sverige. Vårt önskemål är att få intervjua verksamma lärare om hur de uppfattar religionsundervisningen i dagens mångkulturella skola. Det som också hade varit relevant för oss är att få förslag på hur lärare

undviker eventuella problem i religionsundervisning på bästa sätt. Detta för att vi som framtida lärare ska få insikt i hur vi ska undvika dessa problem i religionsundervisningen.

Referenser

- Almén, E. (2000). Vad studerar vi som "religion"-hur och varför studerar vi just det. R.M, Hartman (Red.), *Livstolkning och värdegrund: att undervisa om religion, livsfrågor och etik*. (s.176-192). Linköping: Univ., Skapande vetande.
- Ayers, S.J. & Reid, S. (2005). Teaching about Religion in Elementary School: The Experience of One Texas District. *Social studies*, 96 (1), 4.
- Claesson, S. (2011, 28 oktober). Religion är mer än bara teori. *Lärarnas nyheter*. Hämtad från <http://www.lararnasnyheter.se/alfa/2011/10/28/religion-ar-mer-bara-teori>
- *Dalevi, S. & Niemi, K. (2015). Discussing didactics of religious education in a Swedish context. Karlstad: institutionen för samhälls- och kulturvetenskap, Karlstad universitet. *Shifting Borders in Religious Education'. 13th Nordic Conference on Religious Education*, 15-18 June 2015, at the University of Tartu, Estonia. Hämtad från databasen Swepub.
- *Dever, M.T., Whitaker, M.L. & Byrnes, D.A. (2001). The 4th R: Teaching about Religion in the Public Schools. *Social studies*, 92 (5), 220-229. Hämtad från databasen ERIC.
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur.
- *Falkevall, B. (2010). Livsfrågor och religionskunskap: *en belysning av ett centralt begrepp i svensk religionsdidaktik*. Stockholm: Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete, Stockholms universitet. Hämtad från databasen Libris.
- Franck, O. (red.) (2013). *Samhällsämnenas didaktik: årskurs 4-6*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Fridlund, L. (2011). *Interkulturell undervisning - ett pedagogiskt dilemma: talet om undervisning i svenska som andraspråk och i förberedelseklasser*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2011. Göteborg.
- Furenhed, R. (2000). Undervisning och förståelse – exemplet religionskunskap. R.M, Hartman (Red.), *Livstolkning och värdegrund: att undervisa om religion, livsfrågor och etik*. (s.117-160). Linköping: Univ., Skapande vetande.
- *Hagesæther, G. & Sandsmark, S. (2006). Compulsory education in religion-the Norwegian case: an empirical evaluation of RE in Norwegian schools, with a focus on human rights. *British Journal of Religious Education*, 28 (3), 275-287.
DOI:10.1080/01416200600811402

- Hartman, S-G. (2000). Hur religionsämnet formades. R.M, Hartman (Red.), *Livstolkning och värdegrund: att undervisa om religion, livsfrågor och etik.* (s.212-251). Linköping: Univ., Skapande vetande.
- Karlsson, A. (2015). *Vilket religionskunskapsämne?: ämneskonstruktioner i religionskunskap på gymnasiet med samtalsförhandlingar i centrum.* Licentiatavhandling Karlstad : Karlstads universitet, 2015. Karlstad.
- Lahdenperä, P. (1999) *Från monokulturell till interkulturell pedagogisk forskning. Utbildning och Demokrati 1999*, 8(3), s.43-63. Från http://www.oru.se/Extern/Forskning/Forskningsmiljoer/HumUS/Utbildning_och_Demokrati/Tidskriften/1999/Nr%203_1999_pdf/Lahdenperä.pdf
- Lahdenperä, P. (2010). Mångfald som interkulturell utmaning. P, Lahdenperä & H, Lorentz (red.), *Möten i mångfaldens skola: interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar.* (s.15-40). Lund: Studentlitteratur.
- Ljungberg, C. (2005). *Den svenska skolan och det mångkulturella - en paradox?.* Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2005. Malmö.
- Lorentz, H. (2009). *Skolan som mångkulturell arbetsplats: att tillämpa interkulturell pedagogik.* (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Långström, S. & Virta, A. (2011). *Samhällskunskapsdidaktik: för utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande.* (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Löfstedt, M. (red.) (2011). *Religionsdidaktik: mångfald, livsfrågor och etik i skolan.* (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Löfstedt, M. (2011). Mångfald, berättande och livsfrågor: om religionskunskapsämnet i skolans tidigare år. J. Berglund & G. Gunner (Red.), *Barn i religionernas värld* (s.). Stockholm:Liber.
- *McCreery, E. (2005). Preparing Primary School Teachers to Teach Religious Education. *British Journal of Religious Education*, 27 (3), 265-277. DOI: 10.1080/01416200500141421
- *Passe, J & Willox, L. (2009). Teaching Religion in America's Public Schools: A Necessary Disruption. *Social studies*, 100 (3), 102-106. Hämtad från databasen ERIC.
- *Purvinis Graves, E., Hynes, J.W. & Hughes, T.A. (2010). Teacher Perception of the Role of Religion in East Texas Public Schools. *Academic journal*, 27 (4), 1-19. Hämtad från databasen ERIC.
- Roos, L. (2006). Åter till källorna!. B. Lindgren Ödén & P. Thalén (Red.), *Nya mål?: Religionsdidaktik i en tid av förändring* (s.9-19). Uppsala: Swedish Science Press.

- Sayed, M. (2013). *Några aspekter på mångkulturens utmaningar- med särskilt fokus på islamisk rätt*. Hämtad 2015-11-16, från <http://svjt.se/svjt/2013/878>
- Selander, S. (1993). *Undervisa i religionskunskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolinspektionen. (2012). *Mer än vad du kan tro* (Granskningsrapport: Kvalitetsgranskning, 2012:3) Stockholm: Skolinspektionen. Från <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/Mer-an-vad-du-kan-tro/>
- Skolkommittén (1996). *Krock eller möte: om den mångkulturella skolan: delbetänkande*. Stockholm: Fritze.
- Skolverket (2011). *Planering och genomförande av undervisningen: för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2012). *Skolan och kyrkan*. Hämtad 13 januari, 2016, från Skolverket, http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.162944!/Menu/article/attachment/Skolan%20och%20kyrkan%20121016_granskad121018.pdf
- *Stoltzfus, M.J. & Reffel, J.A. (2009). Cultivating an Appreciation for Diverse Religious Worldviews through Cooperative Learning in Undergraduate Classrooms. *Religious Education*, 104 (5), 539-554. DOI: 10.1080/00344080903293998
- Thalén, P. (2006). Religionsdidaktik i en senmodern situation. B. Lindgren Ödén & P. Thalén (Red.), *Nya mål?: Religionsdidaktik i en tid av förändring* (s.104-116). Uppsala: Swedish Science Press.
- Ziebertz, H.G. (2013). *Konfessionell religionsundervisning kan se ut på många olika sätt*. Hämtad 13 januari, 2016, från Uppsala universitet, <http://www.crs.uu.se/aktuellt-religion-och-samh%C3%A4lle/?tarContentId=293768>

Bilaga A- Sökhistorik

Datum	Databas	Sökord/avgränsning	Antal träffar	Urval 1	Urval 2
17/11	Swepub	Världsreligioner	18	2	0
17/11	Eric	Religious education Avgränsning 1: "Peer-review" Avgränsning 2: Elementary och primary education Avgränsning 3: Target audience: Teachers	229 12	3	0
17/11	Eric	Religion Avgränsning 1: Religion AND dilemma Avgränsning 2: "Peer-review"	10781 108 56	6	2
17/11	Eric	Religion Avgränsning 1: Elementary education Avgränsning 2: "Peer-review" Avgränsning 3: Subject: religion	10781 151 113 63	4	1
23/11	Eric	Teaching about religion Avgränsning 1: "Peer-review"	133 67	4	1
23/11	Eric	"Teaching religion" Avgränsning 1: "Peer-review"	65 34	4	1
2/12	Libris	Religionsundervisning Avgränsning 1: Avhandlingar	588 42	3	1
7/12	Swepub	Religion Avgränsning 1: Religionsdidaktik	44589 49	4	1

Bilaga B- Kategoriöversikt

Titel, författare	Tidsfördelning	Neutralt förhållningssätt	Lärares osäkerhet	Bristande kunskap och förhållningssätt	Förbättringsförslag
<i>Livsfrågor och religionskunskap: en belysning av ett centralt begrepp i svensk religionsdidaktik.</i> Falkevall (2010)	X		X	X	X
<i>Discussing didactics of religious education in a Swedish context.</i> Dalevi & Niemi (2015)				X	
<i>The 4th R: Teaching about Religion in the Public Schools.</i> Dever, Whitaker & Byrnes (2001)	X	X		X	X
<i>Teaching Religion in America's Public Schools: A Necessary Disruption.</i> Passe & Willox (2009)				X	X
<i>Prepering primary school teachers to teach religious education.</i> McCreery (2005)		X		X	X
<i>Cultivating an Appreciation for Diverse Religious Worldviews through Cooperative Learning in Undergraduate Classrooms.</i> Stoltzfus, & Reffel (2009)			X	X	X
<i>Compulsory education in religion- the Norwegian case: an empirical evaluation of RE in Norwegian schools, with a focus on human rights.</i> Hagesæther & Sandsmark (2006)	X				
<i>Teacher Perception of the Role of Religion in East Texas Public Schools.</i> Purvinis Graves, Hynes & Hughes (2010)			X	X	

Bilaga C:1- Artikelöversikt

Databas	Författare	Titel	Syfte	Metod	Urval	Slutsats/Resultat
Eric	McCreery, E (2005)	Prepering primary school teachers to teach religious education	Syfte var att undersöka studenters attityd och känslor för religionsundervisning.	Kvantitativ studie där enkäter har gjorts.	82 lärarstudenter där 71 st valde att delta i studien.	Resultaten visar att studenterna var osäkra på sin kunskap inom religion och att de hade olika stor motivation för att undervisa inom ämnet. Författaren ifrågasätter om det kan finnas någon skillnad i resultatet om studenterna kommit längre i sin utbildning eller börjat undervisa som verksamma lärare.
Eric	Stoltzfus, M.J & Reffel J.A (2009)	Cultivating an Appreciation for Diverse Religious Worldviews	Syftet var att se hur attityden förändras för lärarstudenter i förhållande till religionsundervisning och att undersöka vilka problem som finns i religionsundervisning.	Kvantitativ studie då enkäter besvarats och kvalitativ då en fallstudie gjorts.	30 studenter i varje klass.	Studenterna i studien fick en annan förståelse för religionerna, fick svar på etiska problem och att förstå meningen med hur religionsundervisning påverkar elever. Studenterna fick en nyfikenhet för religion.
Eric	Passe, J & Willox, L (2009)	Teaching Religion in America's Public Schools: A Necessary Disruption	Studies syfte var att undersöka vad det finns för problematik i religionsundervisning och varför det förekommer oklarheter i skolor.	Litteraturstudie Författarna har kartlagt vad andra studier har kommit fram till kring vilka problem som finns i religionsundervisningen samt förslag på hur de kan förbättras.	–	Studien har kommit fram till att lärare spelar en stor roll i religionsundervisningen som både påverkar eleverna och i sin tur samhället. Författarna vill införa mer utbildningar för lärare, som kan bidra till bättre kunskap om hur religionsundervisningen ska gå till. Även om problematiken i religionsämnet ses som störande menar författarna att detta bör talas om på ett ansvarsfullt sätt och att lärarna är förebilder för religionsundervisningen i skolor.
Swepub	Dalevi, S & Niemi, K (2015)	Discussing didactics of religious education in a Swedish context	Studiens syfte var att belysa begreppet didaktik och undersöka hur didaktiken ser ut i religionsundervisningen.	Kvalitativ studie	3 personer, varav en är verksam lärare på gymnasiet och de andra två är lärarstudenter.	Resultatet visar på att lärarna inte har några teorier att använda sig av i den didaktiska undervisningen. Författarna ifrågasätter Sveriges syn på didaktiken och ger förslag på att använda sig av den tyska metoden som nämns i studien.

Bilaga C:2- Artikelöversikt

Databas	Författare	Titel	Syfte	Metod	Urval	Slutsats/Resultat
Libris	Falkevall, B (2010)	Livsfrågor och religionskunskap: en belysning av ett centralt begrepp i svensk religionsdidaktik	Syftet med studien var att belysa vikten av livsfrågor i religionskunskap och undersöka vilken roll livsfrågor har i undervisningen.	Kvalitativ studie	15 lärare varav 13 valdes ut för intervjuer till studien. Lärarna var i varierande åldrar och befann sig på 8 olika orter i Sverige.	I delen vad ifrågasätts begreppen som ofta blandas ihop i läroplanerna samt hur det misstolkas av lärare. I delen varför tas motiveringen upp om livsfrågor och problemet kring att livsfrågor ses som en intellektuell uppfattning som är ett problem. Sista delen hur visar på att det finns två sätt att gå tillväga vad det gäller livsfrågor i skolan. Det tas även upp problem kring hur läraren ska förhålla sig till livsfrågor.
Manuell sökning	Purvinis Graves, E, Hynes W, J & Hughes A, T (2010)	Teacher Perception of the Role of Religion in East Texas Public Schools	Syftet med studien var att undersöka hur lärare hanterar religionsundervisning i skolor.	Kvalitativ studie	35 intresserade lärare, varav 26 lärare deltog i intervjun. 6 var män och 20 var kvinnor. De hade varierad ålder mellan 23-72 år.	Studiens resultat visar att det finns problematik inom religionsundervisningen för lärare. Lärarna vet inte hur de ska undervisa i religion och är osäkra i sitt förhållningsätt mot eleverna. Författarna menar dock att det behövs mer undersökningar inom detta område, för att få en bredare insikt om vad lärares uppfattningar är i religionsundervisningen. Detta kan i sin tur leda till en undersökning om hur förbättringen kan se ut på lärarutbildningarna.
Eric	Hagesæther, G. & Sandsmark, S. (2006)	Compulsory education in religion—the Norwegian case: an empirical evaluation of RE in Norwegian schools, with a focus on human rights.	Syftet med studien var att ta reda på hur religionsundervisning bedrevs och hur elever och föräldrar upplevde förändringen.	Kvalitativ och kvantitativ studie.	1463 elever, 1475 föräldrar och 649 religionslärare. Eleverna gick i de norska årskurserna 2, 4, 7, 9 och 10.	Författarna har diskuterat olika lösningar på hur religionsämnet ska lösas på bästa sätt. Ett förslag är att elever med olika religiös bakgrund ska samarbeta och få kunskap och erfarenhet om alla religioner. De diskuterar även föräldrars attityd mot religionsundervisningen och hur den påverkar både elever och lärares syn på undervisningen.

Bilaga C:3- Artikelöversikt

Databas	Författare	Titel	Syfte	Metod	Urval	Slutsats/Resultat
Eric	Dever, M.T, Whitaker, M.L & Byrnes, D.A (2001)	The 4th R: Teaching about Religion in the Public Schools	Studiens syfte var att ge förslag på hur religions- undervisning kan förbättras.	Litteratur- studie. Författarna har använt sig av två andra studier (NCSS 1994, Hanna 1963) som en ram och utifrån dem lyft fram förslag och riktlinjer för religionsunder- visning på förskolor till de högre årskurserna.	–	Författarna har presenterat olika metoder för elever, för att förbättra religions- undervisningen. Författarna har för fram olika förslag till lärare som kan vara till stöd i religions- undervisningen. De ger även förslag till att använda K6- läroplan som kan användas för att eleverna ska få en annan förståelse för religioner.

Emma Andersson och Emma Nilsson

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se